

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Історичний факультет
Кафедра філософії та політології

Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять
з обов'язкової освітньої компоненти

"ФІЛОСОФІЯ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ"

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 03 Гуманітарні науки
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.01 Українська мова та література

Укладач: Оксана ЧАПЛІНСЬКА

ЖИТОМИР
2023

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
протокол № 9 від 28 квітня 2023 р.*

Рецензенти:

Світлана ШЕВЧУК – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Людмила ШКІЛЬ – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Людмила ГОРОХОВА – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології Житомирського державного університету імені Івана Франка

I-72 Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять з обов'язкової освітньої компоненти "Філософія мови і літератури" для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.01 Українська мова та література / уклад. О. Чаплінська. Житомир: Видавництво ЖДУ імені Івана Франка, 2023. 33 с.

Видання підготовлене з метою надати методичну допомогу здобувачам спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.01 Українська мова та література у вивченні освітньої компоненти "Філософія мови і літератури". Методична розробка містить опис і структуру освітньої компоненти, плани семінарських занять, питання для обговорень і самоперевірки, завдання для самостійної роботи, список літератури для підготовки до занять, критерії оцінювання знань здобувачів, орієнтовні залікові питання.

© Житомирський державний
університет імені Івана Франка

УДК 1:8
I-72

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Опис освітньої компоненти.....	7
Структура освітньої компоненти.....	8
Плани семінарських занять.....	9
Критерії для оцінювання знань здобувачів.....	25
Контрольні питання до заліку	28

ВСТУП

Освітня компонента "Філософія мови і літератури" формує у здобувачів вищої освіти лінгвофілософські та філософсько-літературознавчі знання, що сприятиме застосуванню філософських знань у практичній діяльності.

Предметом вивчення освітньої компоненти є мова як екзистенційно-онтологічний феномен, а також лінгвофілософські та філософсько-літературознавчі методи аналізу тексту.

Мета вивчення освітньої компоненти полягає у тому, щоб ознайомити здобувачів із проблематикою філософії мови, сформуванню умінь лінгвофілософського аналізу функціонування мовних засобів, практичні навички філософської рефлексії щодо мовної діяльності в різних сферах життя, а також охарактеризувати основні філософсько-літературознавчі ідеї та специфіку інтерпретації художніх текстів.

Основні завдання вивчення освітньої компоненти "Філософія мови і літератури":

- ґрунтовне засвоєння категорійно-понятійного апарату;
- розкрити значення мови у розвитку філософської думки в системі гуманітарної освіти та духовної культури;
- продемонструвати взаємозв'язок феноменів філософії, мови і літератури;
- розуміти світоглядні та соціокультурні передумови зародження мовної та літературної проблематики у філософії;
- розуміти й аналізувати концепти філософії мови і літератури мислителя чи напряму в контексті соціокультурних процесів;
- застосувати форми та способи філософського дискурсу для обґрунтування власного світогляду (переконання);
- сформуванню культуру філософського мислення і світобачення, вміння грамотно і толерантно проводити світоглядний діалог.

Змістовно освітня компонента спрямована на формування здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Вона формує і поглиблює такі компетентності та програмні результати навчання:

✓ здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного)

суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

✓ здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

✓ здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

✓ здатність бути критичним і самокритичним;

✓ здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями;

✓ здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;

✓ уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

✓ здатність працювати в команді та автономно;

✓ здатність спілкуватися іноземною мовою;

✓ здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

✓ здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

✓ навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

✓ здатність проведення досліджень на належному рівні;

✓ уміння організувати власну діяльність та ефективно витратити час;

✓ усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ;

✓ здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні;

✓ здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(ється);

✓ здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя;

✓ здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації);

✓ здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань;

✓ здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів;

- ✓ здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення;
- ✓ володіння методами аналізу й структурування мовного й літературного матеріалу;
- ✓ ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
- ✓ організовувати процес свого навчання й самоосвіти;
- ✓ розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства;
- ✓ співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо;
- ✓ знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності;
- ✓ уміти застосовувати набуті знання й навички під час різних видів професійної діяльності;
- ✓ розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- ✓ зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області в загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя. Розуміти основні принципи здорового способу життя та вміти застосовувати їх для підтримки власного здоров'я та працездатності.

Опис освітньої компоненти

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП рівень вищої освіти	Характеристика освітньої компоненти	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	03 Гуманітарні науки	Обов'язкова	
	035 Філологія 035.01 Українська мова та література		
Модулів – 1	Українська мова та література	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		I	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,0 самостійної роботи здобувача – 3,4.	перший (бакалаврський)	Лекції	
		20 год.	–
		Практичні / Семінарські	
		22 год.	–
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		48 год.	–
Індивідуальна робота			
–	–		
Вид контролю: залік			

Структура освітньої компоненти

Назви тем	Кількість годин										
	Денна форма						Заочна форма				
	Всього	У тому числі					У тому числі				
		Лекції	Практичні/Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття	Всього	Лекції	Практичні/Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
Модуль I. Філософія мови і літератури											
Тема 1. Предмет філософії мови і літератури	9	2	2		5						
Тема 2. Дихотомія "мова – мовлення" у філософії та лінгвістиці.	9	2	2		5						
Тема 3. Лінгвістичний поворот у філософії.	11	4	2		5						
Тема 4. Хочеш бути філософом – пиши романи. Інтерпретація дійсності з позиції філософії екзистенціалізму: світ – мова – література.	7		2		5						
Тема 5. Герменевтика як наука інтерпретації.	11	4	2		5						
Тема 6. Структуралізм	10	2	2		6						
Тема 7. Семіотика	9	2	2		5						
Тема 8. Постструктуралізм	12	2	4		6						
Тема 9. Постмодернізм	12	2	4		6						
Разом за модулем 1	90	20	22		48						
Усього годин	90	20	22		48		-	-	-	-	-

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ з освітньої компоненти "Філософія мови і літератури"

Модуль I. Філософія мови та літератури.

Семінарське заняття 1. *Предмет філософії мови і літератури.*

План

1. Розвиток філософії, особливості філософських знань.
2. Буття у філософії та лінгвістиці: від філософії світу до філософії мови і тексту.
3. Філософське осмислення людини. Полісутнісні визначення *homo*.
4. Homo loquens: мова як визначальна характеристика людини. Мовна особистість. О-мовлення світу як його творення.
5. Література і філософський дискурс: «Ми прагнули філософію зробити літературою, а літературу – філософією» (А. Моруа).
6. Становлення філософії мови і філософії літератури, їх місце в системі гуманітарного знання.

Основні терміни та поняття: антропологія, буття, комунікація, мова, мовлення, мовна особистість, о-мовлення світу, homo loquens, сократівський тип філософування, платонівський тип філософування, аристотелівський тип філософування, філософія, філософія літератури, філософія мови, міждисциплінарність.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Охарактеризуйте підходи до визначення поняття «мова».
2. Що на Вашу думку робить мову предметом філософських досліджень.
3. Яке місце належить філософії мови у системі філософських наук?
4. Назвіть основні ознаки буттєвого статусу мови.
5. Які модуси існування мови виділяють у лінгвофілософії?
6. Розкрийте особливості комунікації (третього модусу існування мови) через категорії дискурс, мовленнєвий жанр і мовленнєвий акт.
7. На чому акцентується увага в психолінгвістичному, соціолінгвістичному і лінгводидактичному підходах до мовної особистості?
8. Проаналізуйте сократівський, платонівський і аристотелівський типи філософування. На засадах якого із типів поєднується філософія і література?
9. Якою проблематикою досягається близькість літератури і філософії?
10. Обґрунтуйте міждисциплінарний характер філософії мови і філософії літератури.

Завдання для самостійної роботи

1. Встановіть співвідношення між поняттями «філософія», «філософія мови», «мовознавство», «літературознавство», «лінгвістична філософія».
2. Прореферуйте статтю Бацевич Ф. «Сім гріхів», або За що філософи критикують природну мову? *Філософська думка*. 2006. № 5. С. 110-126.
3. Охарактеризуйте один із проєктів літератури: «література як етика» (Р. Рорті), «література як онтологічний акт» (М. Мамардашвілі), «література як дієва істина» (Г.-Г. Гадамер), «література замість антропології» (В.Ізер).

Література:

1. Агамбен Дж. Пригода / пер. О. Тимофєєва. Дніпро, 2022. 74 с.
2. Бацевич Ф. «Сім гріхів», або За що філософи критикують природну мову? *Філософська думка*. 2006. № 5. С. 110-126.
3. Бацевич Ф. С. Філософія мови : Історія лінгвофілософських учень : підручник. 2-ге видання, стереотипне. Київ : Видавничий дім «Академія», 2011. С. 7-33.
4. Возняк Т. Філософія мови. Львів : Незалежний культурологічний журнал «І», 2009. С. 52-73.
5. Дахній А. У пошуках людини: взаємодія філософії та літератури у західній духовній традиції. *Докса*. 2021. № 2 (36). С. 33-42. URL: <http://doksa.onu.edu.ua/article/view/246777>
6. Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: навчальний посібник. Вид. 2-е, доповнене і перероблене. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2002. С. 7-36.
7. Зубрицька М. Нероздільність: література-як-філософія та філософія-як-література. *Філософія науки*. Збірник наукових статей Львівсько-Варшавського семінару «Філософія науки». 14–21 листопада 2004 р. Львів, 2006. С. 5-15.
8. Карповець М. Філософія літератури: варіант онтологічного питання. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філософія, 2014. Вип.16. С. 128-132. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/3872/1/25.pdf>
9. Ригованова В. Феномен мовної особистості. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. / наук. ред. А. П. Загнітко. Донецьк : Донецький національний університет, 2010. Вип. 20: На честь 55-річчя професора А. П. Загнітка. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/8366/1/V_Ryhovanova_LS_20_GI.pdf
10. *Філософська думка*. 2011. № 1. (Філософія і література). URL: <http://journal.philosophy.ua/issue/2011-no1>

Семінарське заняття 2. *Дихотомія "мова – мовлення" у філософії та лінгвістиці.*

План

1. Мова як предмет міждисциплінарних досліджень. Співвідношення мови і мовлення (Ф. де Сосюр, О. Потебня).
2. Знаково-символічна природа мови. Термін, знак, символ і значення у філософії та філології.
3. "Міграція" термінів і понять як соціокультурний феномен.
4. Дискурс як форма взаємодії мови і мовлення.
5. Поняття "мовної катастрофи", "мовної шизофренії", "лінгвоциду" в лінгвофілософських концепціях.

Основні поняття і категорії: "диктатура мови", дискурс, дискурсивна практика, дискурсивна подія, дискурсивна формація, знак, "комунікативна зрілість", "комунікативна раціональність", "лінгвоцид", "міграція" (мовознавство), мова, мовлення, мовна катастрофа, мовна шизофренія, соціокультурні практики, природа мови, символ, термін.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Сформулюйте відмінності між мовою і мовленням.
2. З'ясуйте у чому полягає значення виділення мови і мовлення Ф. де Сосюром?
3. Як трактував сутність і природу мови О. Потебня? Як він пояснював процеси мовлення і розуміння?
4. Обґрунтуйте відмінність між терміном, знаком і символом.
5. Як тлумачить "дискурсивну практику" М. Фуко?
6. Встановіть співвідношення між поняттями "дискурс" і "текст".
7. Що таке "комунікативна зрілість" за Ю. Габермас?
8. Назвіть результати впливу структури мови на людину? Чи можна уникнути "мовної тиранії"?
9. Розмежуйте поняття "двомовності" і "мовної шизофренії".
10. Охарактеризуйте мовну політику в Україні.

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняйте розуміння дискурсу Мішелем Фуко і Юргеном Габермасом, опрацювавши їх праці (Габермас Ю. Комунікативна дія і дискурс; розділи "Мовні закономірності" й "Висловлювання і архів" в праці Фуко М. "Археологія знання").
2. Підготуйте інформацію на тему "Лінгвоцид в Україні: історичний екскурс"

Література:

1. Бацевич Ф. Поняття "мовної катастрофи" в деяких лінгвофілософських концепціях. *Філософія науки*. Збірник наукових статей Львівсько-Варшавського семінару «Філософія науки». 14–21 листопада 2004 р. Львів, 2006. С. 145-151.
2. Бацевич Ф. С. Філософія мови : Історія лінгвофілософських учень : підручник. 2-ге видання, стереотипне. Київ : Видавничий дім «Академія», 2011. С. 60-64, С. 195-203.
3. Габермас Ю. Комунікативна дія і дискурс. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Habermas_Jurgen/Komunikatyvna_dia_i_dyskurs/
4. Гавдида Н., Назаревич Л. Лінгвоцид як форма мовної політики. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство*. 2014. Вип. II(24) URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6456/1/Havdyda.pdf>
5. Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: навчальний посібник. Вид. 2-е, доповнене і перероблене. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2002. С. 37-56.
6. Забужко О. Філософія і культурна притомність нації; Мова і влада Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстка. 3-тє вид., доповн. Київ : Факт, 2006. С.101-124, С. 133-151
7. Потебня О. Думка і мова. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)*. К. Знання. 2012. С.391-403
8. Шевчук Юрій. Мовна шизофренія : quo vadis, Україно? Брустури : Дискурс, 2015. 60 с.
9. Шевчук Юрій. Мовна шизофренія як нова потужна форма русифікації українців. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=z9NV1-2hX-w&t=277s>
10. Філософія: світ людини. Курс лекцій: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Київ : Либідь, 2003. С. 379-398.
11. Фуко М. Археологія знання / пер. з фр. В. Шовкун. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Foucault_Michel/Arkheolohiia_znannia/

Семінарське заняття 3. *Лінгвістичний поворот у філософії.*

План

1. Антропоцентричний підхід до мови у лінгвофілософській концепції Вільгельма фон Гумбольдта. Мова як світобачення народу.
2. Лінгвістичний поворот у філософії. Мова як альтернатива картезіанського cogito.
3. Лінгвістична філософія Людвіга Вітгенштайна:
  - "Логіко-філософський трактат"
  - "Філософські дослідження"

Основні поняття і категорії: антропоцентричний підхід до мови, Віденський гурток, картезіанське cogito, лінгвістичний поворот, логічні атоми (елементарні висловлювання), мова як дух народу, мова як засіб репрезентації, мовна гра, образна теорія речення, природна й ідеальна мова.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Співвіднесіть поняття "мова" і "дух народу" за Л. фон Гумбольдтом.
2. Аргументуйте чому Л. фон Гумбольдт вважав мову "продуктом діяльності"?
3. Назвіть рушійні сили розвитку мови за вченням Л. фон Гумбольдта.
4. Що таке "мовне світобачення" за Л. фон Гумбольдтом?
5. Сформулюйте основні положення гумбольдтіанства.
6. Дайте визначення поняттю "лінгвістичний поворот".
7. Яким чином linguistic turn вплинув на філософію і філологію ХХ ст.?
8. Якою є ідеальна мова за Л. Вітгенштейном?
9. Розкрийте зміст образної теорії речення Л. Вітгенштейна.
10. Що таке "мовна гра" за Л. Вітгенштейном?

Завдання для самостійної роботи

Сформулюйте і порівняйте основні ідеї "Логіко-філософського трактату" й "Філософських досліджень" Л. Вітгенштайна (URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Wittgenstein_Ludwig/)

Література:

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови : Історія лінгвофілософських учень : підручник. 2-ге видання, стереотипне. Київ : Видавничий дім «Академія», 2011. С. 34-44., С. 112-122.
2. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)*. К. Знання. 2012. С. 403-413.
3. Жаклін Рюс. Поступ сучасних ідей : Панорама новітньої науки / пер. з фр. В. Шовкун. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1998. С. 38-46. URL: <http://litopys.org.ua/jruss/russ.htm>
4. Класики філософії мови від Платона до Ноама Хомського / пер. з нім. А. Богачова, І. Іващенко, К. Ткаченка. Київ: видавництво «Курс», 2008. С. 289-304, С. 383-403.
5. Мартиненко О., Мамчул Б. Прочитання лінгвістичного повороту в розрізі ідей Л. Вітгенштайна. *Культурологічний альманах*. 2022. № 3. С.156-162. URL: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/82>
6. Марія Фюрст, Юрген Тринкс. Філософія / Пер. з нім. Ваханга Кебуладзе. Вид. друге. Київ: Дух і літера, 2019. С. 285-318.
7. Синиця А. Лінгвістичний поворот у філософії. *Схід*. 2017. № 2. С. 101-104
8. PHILOSOPHY – Ludwig Wittgenstein. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8BIxzHlbMzE>

Семінарське заняття 4. *Хочеш бути філософом – пиши романи. Інтерпретація дійсності з позиції філософії екзистенціалізму: світ – мова – література.*

План

1. Філософія екзистенціалізму і французька література: осі перетину.
2. Жан-Поль Сартр:
  - «Що таке література?»: ЧИТАТИ – ПИСАТИ
  - «Нудота» як маніфест літературного екзистенціалізму
  - проблематика екзистенціалізму у збірці «Мур»
3. Альбер Камю:
  - абсурд як альтернатива сенсу життя («Міф про Сізіфа», «Сторонній»)
  - бунтую, отже існуємо («Чума»).
4. Вплив екзистенціалізму на українську літературу (І. Багрянний, В. Домонтович, В. Підмогильний, В. Стефаник, М. Хвильовий).

Основні поняття і категорії: абсурд, бунт, джаз як свобода, заангажованість літератури, екзистенціалізм, екзистенція, межова ситуація, нудота, писати і читати (за Ж.-П. Сартром), розпач, самотність, свобода, сенс життя, смерть, справжнє і несправжнє буття, спів-буття з Іншим, сторонній, страх, тривога.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Як розуміється людина в філософії екзистенціалізму?
2. У чому, на Вашу думку, гуманізм екзистенціалізму?
3. Охарактеризуйте стильові домінанти екзистенціалізму в літературі.
4. Чому Ж.-П. Сартр вважав, що літературна проза заангажована?
5. Як пояснює Ж.-П. Сартр для чого письменник пише? Чому письменник потребує читача?
6. Розкрийте зміст "нудоти". Чи може людина подолати її?
7. У художніх текстах Ж.-П. Сартра знайдіть аргументи, які підтверджують тези "людина приречена на свободу", "пекло – це інші".
8. У творчості А. Камю виділяють "цикл абсурду", "цикл бунту" і "цикл вигнання". Проаналізуйте кожен із циклів.
9. Що означає "філософське самогубство" за А. Камю?
10. Підтвердьте або спростуйте тезу А. Камю "бунтую, отже існуємо".

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте online-лекторій Андрія Дахнія на платформі Plato's Cave: Зустріч №1. Ліхтар Діогена: філософи й письменники Заходу у пошуках людини. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=F8NOLcbjU0g&t=89s>
Зустріч №2. Феномен любові: філософсько-літературний калейдоскоп. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tV-IEIOnHSQ&t=3310s>

Зустріч №3. Таїна Танатосу: філософський та літературний підходи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rskLmRETJ0Q>

Зустріч №4. Між любов'ю та смертю: буття людини в екзистенціалізмі. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p32JhZVOoUs&t=2447s>

2. Підготуйте 3-5 аргументів, котрі підтверджують екзистенційність української літератури (проаналізуйте художній текст, застосувавши метод екзистенціалізму).

Література:

1. Альбер Камю. Міф про Сізіфа. Есе про абсурд. *Читанка з історії філософії* : У 6 кн. Під ред. Г.І. Волинки. Київ: Фірма «Довіра», 1993. Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ ст. С. 139-144.

2. Жаклін Рюс. Поступ сучасних ідей : Панорама новітньої науки / пер. з фр. В. Шовкун. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1998. С. 72-80. URL: <http://litopys.org.ua/jruss/russ.htm>

3. Камю Альбер. Чума. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kamiu_Alber/Chuma_zbirka_vyd_2012/

4. Марія Фюрст, Юрген Тринкс. Філософія / Пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. Вид. друге. Київ: Дух і літера, 2019. С. 265-282.

5. Сартр Жан-Поль. Екзистенціалізм – це гуманізм. *Читанка з історії філософії* : У 6 кн. Під ред. Г.І. Волинки. Київ: Фірма «Довіра», 1993. Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ ст. С. 131-139.

6. Сартр Жан-Поль. Моя перемога є чисто вербальною. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 243 – 260. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/

7. Сартр Жан-Поль. Нудота. Мур. Слова. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1993. 464 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Sartre_Jean-Paul/Nudota_Mur_Slova/

8. Тетяна Лисоколенко, Ірина Карпань, Олена Рогова. Український екзистенціалізм: поміж філософією та літературою. *Грані*. 2021. Том 24. № 7-8. . URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1670>

9. Токмань Г. Українська версія художнього екзистенціалізму: Б.І. Антонич, В. Свідзінський, Т. Осьмачка в європейському контексті. Київ : Міленіум, 2020. 480 с

10. Фізер Іван. Філософія літератури. / за наук. ред. Володимира Моренця. Київ: НАУКМА; Аграр Медіа Груп, 2012. С. 40-70.

Семінарське заняття 5. *Герменевтика як наука інтерпретації.*

План

1. Становлення герменевтики: антична герменевтика – кабалістика – християнська екзегетика. Сакральний текст і його інтерпретація.

2. Засади герменевтики у творчості Ф. Шлейєрмахера.
3. "Філософія життя" В. Дільтея. Концепція розуміння.
4. Герменевтика М. Гайдеггера: "мова як дім буття", література-як-подія, роль поета.
5. Герменевтична концепція Г.-Г. Гадамера.
6. Герменевтичні погляди П. Рікера. Метафоричне дзеркало культури й літератури.

Основні поняття і категорії: автор, герменевтика, герменевтичне коло, герменевтичний трикутник, герменевтичні принципи інтерпретації художнього тексту, "жива метафора", екзегетика, інтерпретатор, кабалістика, конфлікт інтерпретацій, література як життєсвіт автора, література як життєсвіт інтерпретатора, література-як-подія, "мова як дім буття", мова як вислів і знак, мова як сказання – показ, о-мовлене буття, текст, тлумачення, розуміння.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Як називається вчення про буття людини в світі, про розуміння світу через мову і переживання?
2. У чому відмінність між герменевтикою і екзегетикою?
3. Яке завдання виконує герменевтика за Ф. Шлейєрмахером?
4. Ф. Шлейєрмахер виділив граматичний і психологічний методи розуміння. Проаналізуйте їх особливості.
5. Чому Г.-Г. Гадамер вважав В. Дільтея основоположником філософської герменевтики?
6. М. Гайдеггер розрізняє мову як вислів (вираз) і знак та мову як сказання і показ. У чому їх відмінність?
7. Охарактеризуйте гайдеггерівський проєкт "література-як-подія". Яка роль належить поетам в ній?
8. Які процедури у герменевтичному методі виділив Г.-Г. Гадамер?
9. Що таке "жива метафора"?
10. Як трактує конфлікт інтерпретацій П. Рікер.

Завдання для самостійної роботи

1. Прореферуйте джерела:
  - Гайдеггер М. Навіщо поети? *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 180-197. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/
  - Гадамер Г.-Г. Поезія і філософія. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е

вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 208-215. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/

• Рікер П. Конфлікт інтерпретацій. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 227-242. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/

2. Дотримуючись принципів герменевтики проаналізуйте художній текст (один на вибір здобувача).

Література:

1. Возняк Т. Дім буття (деякі аспекти мови й мовлення). *Ї*. 1990. Число 2. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n2texts/wozniak.htm>

2. Гайдеггер М. Дорогою до мови / переклав з нім. Володимир Кам'янець. Львів: Літопис, 2007. 232 с.

3. Гайдеггер М. Гельдерлін і сутність поезії. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 198-207. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/

4. Гайдеггер М. Будувати, проживати, мислити. *Ї*. 1989. Число 1. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n1texts/heid2.htm>

5. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика. Київ: Юніверс, 2001. 288 с.

6. Гадамер Г.-Г. Мова як горизонт герменевтичної онтології. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навчальний посібник. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. Київ: Знання, 2012. С. 377-390.

7. Герменевтика і проблеми літературознавчої інтерпретації : монографія / за редакцією Романа Гром'яка. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. 286 с.

8. Квіт С. Основи герменевтики: навчальний посібник. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2005. 42 с.

9. Література. Теорія. Методологія: пер. з пол. С. Яковенка / упор. і наук. ред. Д. Уліцька. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2006. С. 56-113.

10. Марія Фюрст, Юрген Тринкс. Філософія / Пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. Вид. друге. Київ: Дух і літера, 2019. С. 303-309.

Сінченко О. Комунікативні стратегії в теорії літератури: автор, текст, читач : навчальний посібник. Київ : Логос, 2015. 170 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/14111/7/O_Sinchenko_KSVTLATCH_GI.pdf

11. Ярошовець В. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. С. 206-224.

Семінарське заняття 6. *Структуралізм.*

План

1. Структурний метод аналізу: лінгвістична модель Ф. де Сосюра.
2. Структурна антропологія К. Леві-Строса.
3. Структуралізм Р. Барта.
4. Структурна лінгвістика Р. Якобсона.

Основні поняття і категорії: автор, життя в соціумі як життя у світі значень і символів, міф як "лінгвістична сутність", міфема, мовний знак, "ментальні структури", мова/мовлення, проблема природного та культурного буття людини (теорія антропогенезу), проблема репрезентації, структура, структуралізм.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Проаналізуйте основні здобутки лінгвістичного структуралізму.
2. Які ідеї Ф. де Сосюра отримали подальший розвиток у структуралізмі?
3. Яку визначив мету К. Леві-Строс для своєї структурної антропології?
4. За К. Леві-Стросом мова культури виконує не тільки комунікативне значення. Що має на увазі філософ?
5. Які переваги і недоліки структуралістського підходу?
6. Як визначив поняття "код" Р. Барт?
7. Охарактеризуйте систему кодів Р. Барта ("Текстовий аналіз однієї новели Едгара По").
8. У чому полягає структурально-лінгвістичний аналіз творів за Р. Якобсоном?
9. Що робить вербальну інформацію твором мистецтва?
10. Які функції мови виділив Р. Якобсон?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте матеріал:
Тарас Лютий. Курс "Масова культура". Лекція № 3 Структуралізм, семіологія і постструктуралізм. URL: www.youtube.com/watch?v=EIFbgUBtRLE&t=14s
2. Дотримуючись принципів структуралізму проаналізуйте художній текст (один на вибір здобувача).

Література:

1. Барі Пітер. Структуралізм. *Вступ до теорії: літературознавство і культурологія* / пер. з англ. О. Погинайко; наук. ред. Р. Семків. Київ: Смолоскип. 2008. С. 51-74. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/742552.pdf>
2. Жаклін Рюс. Поступ сучасних ідей : Панорама новітньої науки / пер. з фр. В. Шовкун. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1998. С. 425-439. URL: <http://litopys.org.ua/jruss/russ.htm>

3. Класики філософії мови від Платона до Ноама Хомського / пер. з нім. А. Богачова, І. Іващенко, К. Ткаченка. Київ: видавництво «Курс», 2008. С. 440-468.
4. Леві-Строс К. Міт і значення. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 343-356. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/
5. Леві-Строс К. Структурна антропологія. *Читанка з історії філософії* : У 6 кн. Під ред. Г.І. Волинки. Київ: Фірма «Довіра», 1993. Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ ст. С. 152-154.
6. Література. Теорія. Методологія: пер. з пол. С. Яковенка / упор. і наук. ред. Д. Уліцька. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2006. С. 198-215.
7. Марія Фюрст, Юрген Тринкс. Філософія / Пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. Вид. друге. Київ: Дух і літера, 2019. С. 299-303.
8. Мітосек Зофія. Теорія літературних досліджень / переклав з польської Віктор Гуменюк, науковий редактор В.І. Іванюк. Сімферополь: Таврія, 2003. С. 219–247. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Mitosek_Zofiiia/Teorii_literaturnykh_doslidzhen/
9. Якобсон Р. Лінгвістика і поетика. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 357-377. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/
10. Ярошовець В. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. С. 100-127.

Семінарське заняття 7. *Семіотика.*

План

1. Філософські й мовознавчі засади семіотики (Ч. Пірс, Ч. Морріс, Ф. де Сосюр).
2. Художній твір як знакова система (символічні, парадигматичні й синтагматичні знаки).
3. Р. Інгарден: художній твір як акт співтворчості і як акт "пізнання твору".
4. Наративна семіотика.

Основні поняття і категорії: автор, іконічні знаки, знаки-індекси, мовний знак, мова/мовлення, нарація, прагматика, семіотика, семіотична компетенція, символ, смисл, семантика, семіосфера, синтактика, текст,

функції знака, функція репрезентації, функція референції, функція інтерпретації, читач.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Охарактеризуйте теоретичні передумови виникнення семіотики.
2. Яку класифікацію знаків навів Ч. Пірс?
3. У чому відмінність семіотики Ч. Пірса і Ф. де Сосюра?
4. Які ідеї Ч. Морріса сприяли становленню семіотики?
5. На підставі чого знаки поділяються на Ікони, Індокси і Символи?
6. Які концепції знаку Вам відомі?
7. Дайте визначення семіотичній компетенції.
8. Що таке "нарратив"?
9. Як визначив поняття "літературний твір" Р. Інгарден?
10. Якою є базова структура літературного твору за Р. Інгарденом?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте матеріал:
Тарас Лютий. Курс "Масова культура". Лекція № 3 Структуралізм, семіологія і постструктуралізм. URL: www.youtube.com/watch?v=EIFbgUBtRLE&t=14s
2. Зробіть семіотичний аналіз літературного тексту (один на вибір здобувача).

Література:

1. Джон Ділі. Основи семіотики. / перекл. з англ. та наук. ред. Анатолій Карась. Львів : Арсенал, 2002. С. 37-98, С. 169-173. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Deely_John/Osnovy_semiotyky.pdf
2. Еко У. роль читача. Дослідження з семіотики текстів / пер. з англійської Мар'яни Гірняк. Львів: Літопис, 2004. С. 247-281.
3. Кавун Л. Семіотичне літературознавство. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2012. № 1. С. 79-81. URL: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/26>
4. Карась А. Семіотична перспектива інтерпретації реальності як дійсності. *Філософська думка*. 2008. № 5. С.16-29.
5. Література. Теорія. Методологія: пер. з пол. С. Яковенка / упор. і наук. ред. Д. Уліцька. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2006. С. 216-234.
6. Марія Фюрст, Юрген Тринкс. Філософія / Пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. Вид. друге. Київ: Дух і літера, 2019. С. 297-299.
7. Мітосек Зофія. Теорія літературних досліджень / переклав з польської Віктор Гуменюк, науковий редактор В.І. Іванюк. Сімферополь: Таврія, 2003. С. 248-278. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Mitosek_Zofia/Teorii_literaturnykh_doslidzhen/

8. Погребняк Н. Семіотична теорія в літературознавстві. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2018. Том 29(68), № 1. С. 163-167.

9. Сінченко О. Комунікативні стратегії в теорії літератури: автор, текст, читач : навчальний посібник. Київ : Логос, 2015. 170 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/14111/7/O_Sinchenko_KSVTLATCH_GI.pdf

10. Фізер Іван. Філософія літератури. / за наук. ред. Володимира Моренця. Київ: НаУКМА; Аграр Медіа Груп, 2012. С. 71-93.

Семінарське заняття 8. *Постструктуралізм*.

План

1. Структуралізм і постструктуралізм: порівняльний аналіз.
2. Лінгвістична тривога і принцип скептичності у постструктуралізмі.
3. Переробка класичного методу структурного аналізу Р. Бартом. Мова і письмо. Від твору до тексту.

Основні поняття і категорії: Автор, гіпертекст, "еротичне текстуальне тіло", інтерпретація, інтертекст, коди інтерпретації, лінгвістична тривога, мова/мовлення, письмо, принцип скептичності, Скриптор, смислоутворення, смерть Автора, структура і структурація, текст, твір, читач, цитування.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Проаналізуйте відмінності між структуралізмом і постструктуралізмом.
2. Визначте поняття "лінгвістична тривога"?
3. Що таке структурація?
4. Яка відмінність між Твором і Текстом?
5. Яку функцію виконує Скриптор?
6. Що означає концепт "смерті Автора"?
7. Р. Барт розробив поняття "еротичного текстуального тіла". Що воно означає?
8. У чому полягає метод текстового аналізу?
9. Що робить вербальну інформацію твором мистецтва?
10. Які нові ідеї запропоновано в межах постструктуралізму?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте матеріал:
Тарас Лютий. Курс "Масова культура". Лекція № 3 Структуралізм, семіологія і постструктуралізм. URL: www.youtube.com/watch?v=EIFbgUBtRLE&t=14s
2. Дотримуючись принципів постструктуралізму проаналізуйте художній текст (один на вибір здобувача).

Література:

1. Барі Пітер. Постструктуралізм і деконструкція. *Вступ до теорії: літературознавство і культурологія* / пер. з англ. О. Погинайко; наук. ред. Р. Семків. Київ: Смолоскип. 2008. С. 75-98. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/742552.pdf>
2. Барт Р. Від твору до тексту. *Ї*. 1990. Число 4. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n4texts/bart.htm>
3. Барт Р. Текстуальний аналіз "Вальдемара" Е. По. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 385-405. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/
4. Барт Р. Фрагменти мови закоханого / переклад з французької. Львів : Бібліотека журналу «Ї», 2006. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Roland_Barthes/Frahmenty_movy_zakokhanoho/
5. Література. Теорія. Методологія: пер. з пол. С. Яковенка / упор. і наук. ред. Д. Уліцька. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2006. С. 333-388.
6. Марія Фюрст, Юрген Тринкс. Філософія / Пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. Вид. друге. Київ: Дух і літера, 2019. С. 312-317.
7. Нич Р. Світ тексту: постструктуралізм та літературознавство / пер. з польської О. Галета. Львів, Літопис, 2007. 316 с.

Семінарське заняття 9. *Постмодернізм.*

План

1. Особливості постмодернізму (Ж.-Ф. Ліотар, І. Хасан). Порівняльна характеристика Модерну – Постмодерну.
2. Розуміння Автора (М. Фуко).
3. Концепт "письмо" (Ж.Дерріда, Ж. Лакан).
4. Деконструкція (Ж. Дерріда).
5. Ризома й її принципи (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі).
6. "Мислення спокуси", симулякри, гіперреальність (Ж. Бодрійяр).
7. Постмодернізм у рецепції Ф. Джеймісона.

Основні поняття і категорії: Автор, алюзія, ацентризм, гіперреальність, гіпертекст, реконструкція, "еротичного текстуального тіла", інтерпретація, інтертекстуальність, метанаратив, "мислення спокуси", модерн/постмодерн, письмо, ризома, Скриптор, симулякр, смерть Автора, смерть суперзасад, текст, твір, цитування, читач, шизоаналіз.

Питання для обговорень та самоперевірки:

1. Проаналізуйте вихідні засади модерну і постмодерну.
2. Які ознаки постмодернізму наводить І. Хасан?

3. Які риси притаманні постмодернізму за Ж.-Ф. Ліотаром?
4. Назвіть які риси метанаративу виділив Ж.-Ф. Ліотар?
5. Чи має письмо адресата?
6. У чому відмінність розуміння Автора Р. Бартом і М. Фуко?
7. Ж. Дерріда стверджував, що "нема нічого, крім тексту". Чому?
8. Що таке деконструкція?
9. Охарактеризуйте принципи ризому?
10. Симулякри якого порядку формують гіперреальність за Ж. Бодрійяром?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте матеріал:

Ліотар Ж. Ситуація постмодерну. *Соціологічна і філософська думка*. 1995. № 5-6. С. 5-37. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Lyotard_Jean-Francois/Sytuatsia_postmodernu/

Література:

1. Барі Пітер. Постмодернізм. *Вступ до теорії: літературознавство і культурологія* / пер. з англ. О. Погинайко; наук. ред. Р. Семків. Київ: Смолоскип. 2008. С. 99-114. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/742552.pdf>
2. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. / пер. з нім. та комент. В. М. купліна. Київ : Четверта хвиля, 2001. 424 с.
3. Жак Дерріда. Структура, знак і гра в дискурсі гуманітарних наук. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 457-477. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/
4. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкун; наук. ред. пер. О. Шевченко. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
5. Єрмоленко В. Далекі близькі. Есеї з філософії та літератури. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. С. 205-246.
6. Література. Теорія. Методологія: пер. з пол. С. Яковенка / упор. і наук. ред. Д. Уліцька. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2006. С. 378-388.
7. Марія Фюрст, Юрген Тринкс. Філософія / Пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. Вид. друге. Київ: Дух і літера, 2019. С. 309-312.
8. Мітосек Зофія. Теорія літературних досліджень / переклав з польської Віктор Гуменюк, науковий редактор В.І. Іванюк. Сімферополь: Таврія, 2003. С. 357-379. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Mitosek_Zofia/Teorii_literaturnykh_doslidzhen/
9. Мішель Фуко. Що таке автор? *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е

вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 442-456. URL:
https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svitovo_i_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/

10. Фізер Іван. Філософія літератури. / за наук. ред. Володимира Моренця. Київ: НАУКМА; Аграр Медіа Груп, 2012. С. 132-146.

11. Фредрік Джеймісон. Політика теорії: ідеологічні погляди у постмодерні стичних дебатах. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис., 1996. С. 567-579. URL:

https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Slovo_Znak_Dyskurs_Antolohiia_svit_ovoii_literaturno-krytychnoi_dumky_KhKh_st/

12. Ярошовець В. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. С. 127-201, С. 224-238.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Критерії оцінювання усної відповіді

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання	
		Теоретичні знання	Вміння
<i>Початковий рівень знань «2» (рецептивно-продуктивний)</i>	1-34	Здобувач має недостатні знання і не може відтворити програмний матеріал. Однослівно відповідає на конкретні запитання «так» чи «ні».	Здобувач намагається відповідати, однак потребує постійної допомоги викладача, використовуючи набуті знання для виконання найпростіших завдань.
	35-59	Здобувач за допомогою викладача однослівно відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання, не може визначити терміни, називає одного-двох представників філософії мови чи філософії літератури.	Здобувач намагається давати визначення термінів та понять, за допомоги викладача називає одного-двох представників філософії мови чи філософії літератури та їх ідеї.
<i>Середній рівень знань «3» (репродуктивний)</i>	60-63	Здобувач володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні: з допомогою викладача розкриває зміст окремих термінів і понять, явищ; частково відтворює текст лекції; під час відповіді навчальну інформацію намагається ілюструвати прикладами.	Здобувач вміє за допомоги викладача характеризувати ідеї певного діяча, іноді встановлює послідовність філософських ідей, загалом правильно вживає лінгвофілософську і філософсько-літературознавчу термінологію.
	64-73	Здобувач за допомогою викладача розкриває зміст понять і термінів; описує лінгвофілософські та філософсько-літературознавчі ідеї та вчення, аналізує їх особливості; відтворює всю тему або її основну частину, намагається ілюструвати відповідь власними прикладами.	Здобувач послідовно і логічно відтворює програмний матеріал; демонструє розуміння лінгвофілософської та філософсько-літературознавчої термінології, характеризує лінгвофілософські та філософсько-літературознавчі вчення, здобутки деяких представників.

<i>Достатній рівень знань «4» (конструктивно-варіативний)</i>	74-81	Здобувач розкриває зміст питання; дає визначення лінгвофілософським та філософсько-літературознавчим поняттям, термінів, допускає у відповідях незначні помилки; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, аналогія).	Здобувач у типових (стандартних) навчальних ситуаціях здатний застосовувати вивчений матеріал. Розкриває зміст лінгвофілософських та філософсько-літературознавчих понять, аналізує проблематику вчень.
	82-89	Здобувач вільно володіє вивченим обсягом навчального матеріалу, дуже зрідка допускає несуттєві помилки, аргументовано відповідає на поставлені запитання; може з допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	Здобувач упевнено оперує набутими знаннями, намагається узагальнювати матеріал, характеризує лінгвофілософські та філософсько-літературознавчі процеси, постаті, аналізує проблеми і намагається аргументувати свою точку зору.
<i>Високий рівень знань «5» (творчий)</i>	90-100	Здобувач вільно володіє матеріалом, має ґрунтовні лінгвофілософські та філософсько-літературознавчі знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; судження його логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал. Здобувач визначає програму особистої пізнавальної діяльності, без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує набуті знання відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	Здобувач вміє аналізувати, робити власні висновки з питань та бере активну участь у обговореннях і дискусіях протягом всього заняття; вчасно виконує всі завдання. Використовує набуті лінгвофілософські та філософсько-літературознавчі знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту позицію, здійснює комунікацію на засадах толерантності та поваги до іншого.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Під час вивчення курсу “Філософія мови і літератури” здобувачі виконують 1 модульну контрольну роботу. Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з 3 типів завдань, що відрізняються складністю: теоретичні завдання, тестові завдання, творчі завдання.

Рівень I – стандартне застосування навчального програмного матеріалу за алгоритмами і зразками. На цьому рівні здобувачі мають знати основні лінгвофілософські й філософсько-літературознавчі терміни та поняття. Теоретичне завдання потребує обґрунтованого і повного розкриття конкретного питання. За виконання завдання здобувач може отримати від 0 до 40 балів (правильна відповідь зі змістовним обґрунтуванням – 40 балів; недостатнє обґрунтування – 35-25 балів; правильна відповідь та неправильне або відсутнє її обґрунтування – 20-5 балів; відсутність відповіді або неправильна відповідь за будь-якого обґрунтування – 5-0 балів).

Рівень II – застосування навчального програмного матеріалу в змінених і ускладнених ситуаціях. На цьому рівні здобувач повинен вміти використовувати набуті знання і вміння, аналізувати і співвідносити лінгвофілософські й філософсько-літературознавчі вчення, робити обґрунтовані висновки. До завдань другого рівня відносяться тестові завдання відкритого, які передбачають одну правильну відповідь. Завдання вважається виконаним правильно, якщо в бланку відповідей записано одну правильну відповідь. За виконання тестових здобувач може отримати від 0 до 30 балів (по 3 бали за кожне тестове завдання).

Рівень III – застосування програмного матеріалу в нестандартних ситуаціях. На цьому рівні здобувач повинен вміти застосовувати набуті знання і вміння до розв’язування завдань високого рівня складності на основі нестандартного підходу з обґрунтуванням власних тверджень. До завдань третього рівня відноситься аналіз афоризмів чи цитат філософів, пояснення позитивних сторін та недоліків.

Розподіл балів за рівнями:

Рівень	Формат завдань	Кількість завдань	Максимальна кількість балів	
			За кожне завдання	За всі завдання
I	Теоретичне завдання	1	40	40
II	Тестове завдання відкритого типу	10	3	30
III	Творче завдання	1	30	30
Всього				100

Приклад модульної контрольної роботи

Назва навчальної дисципліни: Філософія мови і літератури

Модульна контрольна робота № 1

Назва Модулю: Філософія мови і літератури.

ВАРІАНТ 1

I. ЗАВДАННЯ ТЕОРЕТИЧНЕ.

"Мова як дім буття" у герменевтиці М. Гайдеггера.

II. ЗАВДАННЯ ТЕСТОВЕ.

1. Однією із сутнісних характеристик людини є трактування її як такої, яка *Говорить/Пише* і яка *Слухає/Читає*, що виражено у понятті:

- a) homo faber
- b) homo ludens
- c) homo politicus
- d) homo loquens
- e) homo symbolicus

2. І для філософа, і для митця в їхній творчості особливої актуальності набуває питання:

- a) про існування людини у світі за принципом «Я – Світ»
- b) про існування людини після смерті
- c) про досягнення безсмертя
- d) про існування людини у світі за принципом «Я – Штучний інтелект»
- e) про можливість часових переміщень

3. Уявлення про існування колись єдиної прамови (єдиної мови-предка) відомо сьогодні як:

- a) моногенез
- b) онтогенез
- c) філогенез
- d) біогенез
- e) полігенез.

4. Вільгельм фон Гумбольдт у своїй лінгвофілософській концепції застосовує:

- a) соціологізаторський підхід до мови
- b) технічний підхід до мови як засобу вираження думки
- c) історичний підхід до мови
- d) антропологічний підхід до мови
- e) філософський підхід до мови

5. Вчення В. фон Гумбольдта найповніше опрацьовано в працях засновника Харківської лінгвофілософської школи:

- a) Олександра Потебні
- b) Людвіга Вітгенштайна
- c) Огюста Конта
- d) Фердинанда де Сосюра
- e) Чарльза Пірса

6. З діяльністю Людвіга Вітгенштайна пов'язують:

- a) Коперніканський переворот у філософії
- b) лінгвістичний поворот у філософії
- c) антропологічний поворот у філософії
- d) прагматичний поворот у філософії
- e) аксіологічний поворот у філософії

7. Метод К. Леві-Строса має на меті дослідження ..., які раніше ніколи не усвідомлювались людьми і не вимірялись у ході історії:

- a) бінарних опозицій
- b) кодів
- c) екзистенціалів
- d) апорій
- e) інтертекстів

ОРІЄНТОВНІ ЗАЛІКОВІ ПИТАННЯ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

1. Філософія мови, її предмет та функції.
2. Філософія літератури, її предмет та функції.
3. Розуміння буття у філософії та лінгвістиці.
4. Філософське осмислення людини. Полісутнісні визначення *homo*.
5. *Homo loquens*: мова як визначальна характеристика людини.
6. Мовна особистість і о-мовлення світу як його творення.
7. Взаємозв'язок літератури і філософського дискурсу.
8. Місце філософії мови і філософії літератури в системі гуманітарного знання.
9. Мова як предмет міждисциплінарних досліджень.
10. Співвідношення мови і мовлення (Ф. де Сосюр, О. Потебня).
11. Знаково-символічна природа мови. Термін, знак, символ і значення у філософії та філології.
12. "Міграція" термінів і понять як соціокультурний феномен.
13. Дискурс як форма взаємодії мови і мовлення.
14. Поняття "мовної тиранії", вплив мови на людину.
15. Поняття "мовної катастрофи", "мовної шизофренії", "лінгвоциду" в лінгвофілософських концепціях.
16. Антропоцентричний підхід до мови у лінгвофілософській концепції В. фон Гумбольдта.
17. Лінгвістичний поворот у філософії ХХ ст.
18. Мова як альтернатива картезіанського *cogito*.
19. Лінгвістична філософія Л. Вітгенштайна.
20. Концепт "мовної гри" (Л. Вітгенштейн).
21. Взаємозв'язок філософії екзистенціалізму і літератури.
22. Ж.-П. Сартр: «Що таке література?»
23. «Нудота» як маніфест літературного екзистенціалізму
24. Абсурд як альтернатива сенсу життя у філософії А. Камю.
25. Вплив ідей екзистенціалізму на українську літературу.
26. Становлення герменевтики: антична герменевтика – кабалістика – християнська екзегетика.
27. Герменевтичні ідеї у творчості Ф. Шлеєрмахера.
28. Концепція розуміння у філософії В. Дільтея.
29. Герменевтика М. Гайдеггера.
30. Герменевтична концепція Г.-Г. Гадамера.
31. Метафоричне дзеркало культури й літератури у герменевтиці П. Рікера.
32. Структурний метод аналізу: лінгвістична модель Ф. де Сосюра.
33. Структурна антропологія К. Леві-Строса.

34. Структуралізм і постструктуралізм: порівняльний аналіз.
35. Лінгвістична тривога і принцип скептичності у постструктуралізмі.
36. Структуралізм і постструктуралізм Р. Барта.
37. Структурна лінгвістика Р. Якобсона.
38. Становлення семіотики (Ч. Пірс, Ч. Морріс, Ф. де Сосюр).
39. Художній твір як знакова система.
40. Філософсько-літературознавчі ідеї Р. Інгарден.
41. Наративна семіотика.
42. Особливості постмодернізму (Ж.-Ф. Ліотар, І. Хасан).
43. Порівняльна характеристика Модерну – Постмодерну.
44. Розуміння Автора (Р. Барт і М. Фуко).
45. Концепт "письмо" (Ж. Дерріда, Ж. Лакан).
46. Деконструкція (Ж. Дерріда).
47. Ризома й її принципи (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі).
48. "Мислення спокуси", симулякри, гіперреальність (Ж. Бодрійяр).
49. Постмодернізм у рецепції Ф. Джеймісона.
50. Розуміння дискурсу (М. Фуко і Ю. Габермас).

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ
ЗАНЯТЬ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
«ФІЛОСОФІЯ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ»
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 03 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 035 ФІЛОЛОГІЯ
СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ 035.01. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА**

Підписано до друку . Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Ум.-дрк. арк. 2,9.
Наклад 100. Зам.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ЖТ №10 від 07.12.2004р.
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua